בס"ד, ג' כסלו התשפ"ז

בכורות נ"ו – מעשר בעוברים שנקנו, באתנן זונה ובאחים ושותפים

שאלות:

1. ליאור קנה עוברי כבשים ברחם אמם. האם הם חייבים במעשר כשיוולדו?

מעשר בהמה בעוברים שנקנו ובאתנן זונה

בסוף הדף הקודם ראינו ש**רב כהנא** למד מהפסוק "בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּתֵּן לִי כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשֹׁרְךָ לְצֹאנֶךָ" שכמו שפדיון הבן שייך רק לבן שנולד לאדם, ולא בלקוח ובמתנה, ככה גם מעשר בהמה לא נוהג בלקוח ובמתנה. הגמרא שואלת הרי הפסוק נאמר בבכור ולא במעשר! ועונה שהמילים "כֵּן תַּעֲשֶׂה" לא שייכות לבכור, שאין בו עשייה כי הוא קדוש מהרחם, ולכן הן שייכות למעשר, שמקדישים אותו בעשייה.
הגמרא שואלת למה לא להעמיד את המילים בחטאת ואשם שיהיו דווקא משלו ולא קנויים, ועונה שהם באים על חטא, ולא דומים לבכור אדם. ולמה לא בעולה ושלמים? ועונה שהם באים בנדר ונדבה, ובכור אדם לא. ולמה לא בעולת ראייה? ועונה שזמנה קבוע, אבל בכור אדם אין לו זמן קבוע אלא קדוש משנולד. לכן המסקנה שהדרשה עוסקת במעשר בהמה.
הגמרא שואלת אם ככה, גם קניית עוברים במעי אימן צריכה לפטור ממעשר בהמה, שהרי בבן אין שום צד של קנייה! ולמה **רבי אסי** אמר בשם **רבי יוחנן** שמי שקנה עשרה עוברים במעי אמם, כולם נכנסים לדיר להתעשר? **רבא** ענה שהוא לומד מהמילה "תַּעֲשֶׂה" שהפטור חל על בהמה שנקנתה כשהיא ראויה להתעשר, ועוברים לא ראויים.
הגמרא מקשה מכך שהמשנה שאמרה שהלוקח פטור בלי חילוק! ו**רבי אלעזר** ענה שהוא ראה את **רבי יוחנן** בחלום, וזה סימן שהוא (**רבי אלעזר**) יאמר היום דבר עם טעם: שכתוב "תַּעֲשֶׂה", ולכן התורה פטרה לוקח רק בבהמה שראויה להתעשר בשעת הקנייה, ולא עוברים.
רבי שמעון בן אליקים הקשה על **רבי אלעזר** מברייתא שאומרת שהלקוח כשהוא מחוסר זמן (בהמה שטרם הגיע היום השמיני ללידתה) לא מתעשר, והרי הוא לכאורה בשלב שהוא לא ראוי להתעשר כמו עוברים.
רבי אלעזר ענה שהברייתא משובשת, ואם היא נכונה, אז היא בשיטת **רבי שמעון בן יהודה** בשם **רבי שמעון**, שמחוסר זמן כן נכנס לדיר להתעשר כמו בכור (שקדוש לפני זמנו וקרב אחרי זמנו), ולכן הוא ראוי להתעשר והלוקח פטור. אבל עוברים לא ראויים להתעשר.

שונה המשניות שנה לפני **רב** ברייתא שאומרת שאתנן זונה נכנס לדיר להתעשר כשנתנו לה וחזר ולקחו ממנה. המקשן שאל שהרי הוא נפסל כלקוח! ועונה שהמקשה שכח את דברי **רבי אסי** בשם **רבי יוחנן** שמדובר שנתן לה עוברים במעי אמם.
הגמרא שואלת למה הוא לקח אותו בחזרה, שהיא תעשר אותו בעצמה. ועונה שמדובר בזונה גויה, שלא חייבת במצוות. הגמרא שואלת למה לא העמדנו בזונה ישראלית שתעשר בעצמה, ועונה לפי הברייתא שמשמיעה שאתנן זונה ישראלית לא נחשב אתנן. כמו ש**אביי** אמר שאתנן זונה גויה אסור להקרבה.
הדין הזה נלמד בגזירה שווה "תועבה" "תועבה" מעריות שאתנן אסור דווקא בזונות שקידושין לא תופסים בהן כמו בעריות, וכהן שבא עליה לא לוקה משום "לֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ", כי בן מגויה לא נחשב זרעו. ואתנן זונה ישראלית מותר אפילו למזבח כקרבן, וכהן שבא עליה לוקה.

להארות: dafspoiler@gmail.com

2. אורי ויואב ירשו עדר ומגדלים אותו יחד. האם הם חייבים במעשר?

אחים ושותפים במעשר בהמה

המשנה אומרת שיש יחס הפוך בין חיוב של אחים ושותפים בתוספת על מחצית השקל, לבין חיובם במעשר בהמה.
כשאחים נחשבים שותפים הם חייבים בקלבון (תוספת מטבע קטנה שנותנים ביחד עם מחצית השקל, לצורך עמלה של החלפת המטבעות, או כדי להבטיח את משקל המטבע, והם נותנים שניים כאלה) ואז הם פטורים ממעשר בהמה, וכשהם לא נחשבים שותפים הם חייבים במעשר בהמה ופטורים לגמרי מהקלבון, כי כשאביהם כביכול נותן עבורם הוא פטור, כמו כל מי שתורם מחצית השקל בהתנדבות עבור אדם אחר.
אם בהמות נפלו להם בירושה מתפיסת הבית (שזה נכסי הירושה שעדיין לא חולקו, ונחשבים כאילו רכוש אביהם עדיין) חייבים במעשר בהמה. אם הם חלקו את הירושה ואז חזרו ונשתתפו, הם נחשבים כשותפים רגילים ואז חייבים בקלבון ופטורים ממעשר.
הגמרא מביאה ברייתא שלומדת מהפסוק ש"אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ" דווקא שלך ולא של שותפות. יכול אפילו אם קנו מתפיסת הבית? לכן המילה "יִהְיֶה", מרבה שאז חייבים.
הגמרא שואלת הרי הפסוק נאמר בבכור ולא במעשר בהמה! ועונה שאם הוא לא שייך לבכור, שהרי בכור נוהג בשותפות ("וּבְכֹרֹת בְּקָרְכֶם וְצֹאנְכֶם"), הוא מתייחס למעשר בהמה.

רבי ירמיה אמר שיש ארבעה מצבים,

- כשהאחים חלקו בכספים וחזרו ונשתתפו, ולא חלקו בבהמה חייבים בשניהם, כי לעניין מחצית השקל הם שותפים, ולעניין מעשר בהמה הם לא.
- במקרה ההפוך כשחלקו בבהמה ולא חלקו בכספים, פטורים משניהם,
- כשחלקו בשניהם, חייבים בקלבון ופטורים ממעשר,
- וכשבשניהם לא חלקו, חייבים במעשר ופטורים מקלבון.

הגמרא שואלת מה החידוש בפירוט הזה, ועונה שבמקרה השני כשחלקו בבהמה ולא בכספים שמקילים בו והם פטורים לגמרי, היה מקום לחשוב שהם גילו דעתם לחלוק גם בכספים, ולכן נחמיר שחייבים בקלבון, ו**רבי ירמיה** משמיע שפטורים משניהם.

רב ענן אמר שהפטור של שותפים, נכון רק כשחלקו גדיים כנגד תיישים ותיישים כנגד גדיים (חילוק לפי שווי, שנחשב כמו קנייה זה מזה, כי באופן טבעי כל אחד צריך לקבל חצי מהגדיים וחצי מהתיישים). אבל כשחלקו גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים, אנחנו אומרים דין "יש ברירה" והחלוקה מבררת שזה החלק שהגיע לכל אחד משעת מיתת האב כירושה, וכשחזרו ונשתתפו חזרה הירושה לתפוסת הבית והם חייבים במעשר, כאילו לא חלקו. **רב נחמן** חלק ואמר ש"אין ברירה", והם שותפים ופטורים.
והגמרא מביאה מחלוקת זהה, **רבי אלעזר** אמר בדומה ל**רב ענן** שהפטור רק כשחלקו תשעה כנגד עשרה (לפי שווי), ואם חלקו תשעה כנגד תשעה ועשרה כנגד עשרה, יש ברירה. ו**רבי יוחנן** חלק בדומה ל**רב נחמן** שאין ברירה, והם פטורים.

והגמרא תמשיך לדון בנושא הזה בדף הבא.

להארות : dafspoiler@gmail.com